

บทที่ 2

บทบาทของความรู้เสริม

ความรู้หมายถึงระดับการศึกษา ความรู้ทั่วไป ความรู้รอบตัว รวมทั้งประสบการณ์ที่ทำให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่างๆ ผู้ที่มีความรู้ต่างกันมากย่อมติดต่อสื่อสารกันในเรื่องบางเรื่องไม่ได้ผล เช่น นักวิชาการที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีระดับสูงจะอธิบายและชี้แจงความรู้ในเรื่องนั้นๆ ให้กับผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านนี้เลยย่อมเข้าใจกันไม่ได้ ในกรณีเดียวกัน การที่ผู้แปลไม่มีความรู้ในเรื่องที่แปลอย่างเพียงพอ นอกจากจะทำให้ผู้แปลไม่สามารถเข้าใจความหมายในต้นฉบับแล้ว ยังทำให้ผู้แปลไม่สามารถถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทยที่ถูกต้องชัดเจน ซึ่งยังผลให้บทแปลไม่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันการที่ผู้อ่านบทแปลมีความรู้เสริมในเรื่องที่อ่านไม่เพียงพอก็จะทำให้ผู้อ่านเกิดปัญหาในการทำความเข้าใจบทแปลเช่นกัน ฉะนั้นในการแปลบทความเชิงวิชาการ สิ่งที่ผู้แปลควรคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือความรู้เสริมที่มีผลต่อความเข้าใจของผู้แปลและผู้อ่านบทแปล กล่าวคือผู้แปลจะต้องศึกษาหาความรู้เสริมมาประกอบความเข้าใจและการถ่ายทอดความหมาย จากนั้นจึงนำความรู้เสริมนั้นมาอธิบายประกอบบทแปลเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจความหมายของต้นฉบับได้เท่ากับผู้อ่านในภาษาต้นฉบับ ยิ่งผู้แปลและผู้อ่านบทแปลมีความรู้เสริมมากเท่าใด ก็จะมีเข้าใจความหมายของบทแปลได้ตรงตามที่ต้องการสื่อได้มากเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความรู้เสริมทำให้ผู้แปลเข้าใจความหมายของต้นฉบับได้กระจ่างชัดขึ้น ในขณะเดียวกันยังทำให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจบทแปลได้เท่ากับผู้อ่านในภาษาต้นฉบับด้วย

ความรู้เสริมที่ผู้แปลต้องคำนึงคือ

2.1. ความรู้เสริมด้านประวัติศาสตร์ยุโรป

การที่ผู้แปลขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ต้นฉบับอ้างอิงทำให้บทแปลไม่สามารถสื่อความหมายกับผู้อ่านได้ นอกจากความหมายของคำที่นำมาเรียงต่อกันเท่านั้น ตัวอย่างที่ผู้แปลนำเสนอต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภาษาเป็นพาหนะที่สื่อความหมายแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น ผู้แปลจะเข้าใจความหมายของข้อความได้อย่างกระจ่างชัดก็ต่อเมื่อเราเข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของเรื่องทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 1 “ Les luttes des Françaises du CNFF illustrent le féminisme de l'époque. Un premier objet du CNFF fut de prévenir la guerre en soutenant les initiatives ayant pour but d'éviter l'humiliation des Allemands, vaincus en 1918, car les féministes françaises comprenaient alors que celle-ci servirait de tremplin à une revanche armée dans le futur. Dans ce but, à part quelques exceptions, elles soutinrent la révision du traité de Versailles contre une opinion chauvine exacerbée. . . ” (P. 23)

ข้อความในช่วงนี้อาจจะก่อให้เกิดความยากลำบากในการแปลได้ หากผู้แปลขาดความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสอง จริงอยู่ที่ว่า เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้ว คำว่า “traité de Versailles” ไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาในการแปลแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะได้มีการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยไว้แล้ว อย่างไรก็ตามการรู้ความหมายตามรูปศัพท์ของคำๆนี้เพียงอย่างเดียวก็มิได้ช่วยให้ผู้แปลสามารถเข้าใจและถ่ายทอดข้อความที่ต้นฉบับต้องการสื่อได้อย่างถูกต้อง หากผู้แปลไม่มีความรู้ในสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยก็คือหากผู้แปลไม่เข้าใจความหมายของรูปศัพท์ที่สอดคล้องกับความจริงภายนอก (complément cognitif) ฉะนั้น ผู้แปลจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและความสำคัญของสนธิสัญญาแวร์ซายส์ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศเยอรมัน กล่าวคือภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประเทศต่างๆที่ปราศัยต่อสงคราม อาทิ เยอรมัน ออสเตรีย- ฮังการี ยอมทำสนธิสัญญาสงบศึก (สนธิสัญญาสันติภาพ) กับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยหวังว่าจะได้รับการผ่อนผันจากฝ่ายสัมพันธมิตรตามหลัก 14 ประการที่ระบุในสนธิสัญญาฉบับนั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้ว หากได้เป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศต่างคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่าส่วนรวม และต้องการจะแก้แค้นเยอรมันอย่างหนักด้วย การเจรจาเพื่อกำหนดเงื่อนไขของสนธิสัญญาจึงเป็นงานของที่ประชุมอันประกอบด้วยประเทศสัมพันธมิตรเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ส่วนประเทศผู้แพ้สงคราม (เยอรมัน ออสเตรีย-ฮังการี ตุรกีและบัลแกเรีย) ไม่มีสิทธิแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมประชุมเลย สนธิสัญญาสันติภาพฉบับนี้มีชื่อว่าสนธิสัญญาแวร์ซายส์ เงื่อนไข 14 ประการในสนธิสัญญาแวร์ซายส์แสดงออกถึงความไม่เป็นธรรมต่อเยอรมันเป็นอย่างมาก อันมีผลทำให้เยอรมันปฏิเสธความชอบธรรมของสนธิสัญญานั้นเสียในภายหลัง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผลของสนธิสัญญาแวร์ซายส์เป็นสาเหตุสำคัญระยะยาวอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ต่อมา จากพื้น

ความรู้ดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ผู้แปลสามารถเข้าใจต้นฉบับและถ่ายทอดข้อความเป็นภาษาไทยได้ ดังนี้

“การต่อสู้ของผู้หญิงฝรั่งเศสในสภาสตรีฝรั่งเศสแห่งชาติ (CNFF) สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเฟมินิสต์ในสมัยนั้น วัตถุประสงค์เบื้องต้นของสภาสตรีแห่งนี้ก็เพื่อมุ่งเตือนให้ระวังสงครามที่อาจเกิดขึ้น โดยเสนอให้หลีกเลี่ยงการกระทำอันส่อแสดงถึงการเหยียดย่ำชาวเยอรมันที่ปราชัยต่อสงครามในปี ค.ศ.1918 ทั้งนี้เพราะกลุ่มเฟมินิสต์เห็นว่าเยอรมันอาจจะใช้พฤติกรรมเหยียดย่ำดังกล่าวเป็นข้ออ้างในการก่อสงครามเพื่อแก้แค้นได้ในอนาคต ดังนั้นกลุ่มเฟมินิสต์หลายกลุ่มจึงได้ผลักดันให้มีการทบทวนแก้ไขสนธิสัญญาแวร์ซายส์เสียใหม่เพราะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดชาตินิยมหัวรุนแรงที่แฝงอยู่ในสนธิสัญญาฉบับนั้น. . .” (หน้า 24)

ตัวอย่างที่ 2 “ La Révolution bolchevique établie, les femmes s’engagèrent dans l’armée, fournirent des cadres et des effectifs aux luttes de guérillas contre l’Armée blanche, . . .” (P. 31)

ภูมิหลังความรู้ที่ผู้แปลต้องศึกษาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานความรู้ของข้อความดังกล่าวคือ ภูมิหลังความรู้ทางประวัติศาสตร์การเมืองของโซเวียตในช่วงปี ค.ศ. 1917 ซึ่งเป็นปีที่คณะบอลเชวิคได้ก่อการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์โดยมีเลนินเป็นผู้นำ การปฏิวัติครั้งนี้ได้รับการขนานนามว่าการปฏิวัติบอลเชวิคซึ่งคณะปฏิวัติประสบความสำเร็จ ต่อมาในปี ค.ศ. 1919-1920 ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นระหว่างรัสเซียขาวซึ่งเป็นพวกที่นิยมกษัตริย์กับรัสเซียแดงซึ่งเป็นพวกที่นิยมการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ดังนั้นกองกำลังฝ่ายกษัตริย์จึงเรียกกันว่ากองทัพหรือกองกำลังรัสเซียขาว และกองกำลังฝ่ายคอมมิวนิสต์เรียกว่ากองทัพแดง ดังนั้นผู้แปลจึงแปลข้อความดังกล่าวว่า

“ ในการปฏิวัติบอลเชวิค ผู้หญิงได้เข้าไปรับใช้กองทัพด้วยเช่นกันโดยทำหน้าที่เป็นบุคลากรระดับบริหารและทหารประจำกองกำลังรูปแบบกองโจรต่อต้านกองกำลังรัสเซียขาว. . .” (หน้า 32)

การศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องที่แปลนอกจากจะทำให้ผู้แปลเข้าใจความหมายในต้นฉบับได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังทำให้ผู้แปลสามารถเลือกใช้ศัพท์แปลได้ถูกต้องตรงตามความหมาย

ที่ต้นฉบับต้องการสื่อและเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการด้านนั้นๆ ด้วยดังเช่นคำว่า “l’Armée blanche” ก่อให้เกิดปัญหาในการแปล เพราะนอกจากผู้แปลจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจนเข้าใจความหมายแล้ว ผู้แปลยังจะต้องค้นหาศัพท์แปลที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับใช้กันด้วย

2.2. ความรู้เสริมในประเด็นการต่อสู้ของเฟมินิสต์

ตัวอย่างที่ 1

“ Dès 1920 Nelly Roussel, féministe française, avait plaidé pour la dissociation de la sexualité et de la procréation ; elle préconisa < la grève des ventres > au cours de la journée des mères de familles nombreuses.” (P. 27)

จากข้อความข้างต้น พบว่าการขาดความรู้เสริมในเหตุการณ์ทำให้ผู้แปลไม่สามารถเข้าใจความหมายของ “la grève des ventres” ได้ ดังนั้นก่อนอื่น ผู้แปลต้องทราบความเป็นมาโดยสังเขปของเหตุการณ์ “la grève des ventres” เสียก่อน กล่าวคือ “la grève des ventres” เป็นการประท้วงของกลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในช่วงงานฉลอง “วันแม่ลูกดก” โดยเนลลี รูแซล (Nelly Roussel) เป็นผู้ริบบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้ผู้หญิงลุกขึ้นมาต่อสู้ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์กับสามีเพื่อ “ทำลูก” ให้กับรัฐบาล ทั้งนี้เพราะรัฐบาลสมัยนั้นมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้หญิงผลิตลูกมากๆ เพื่อใช้เป็นทรัพยากรบุคคลสนองต่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นอกจากนี้ พวกเธอยังออกมาคัดค้านแนวคิดของสังคมที่กำหนดบทบาทของผู้หญิงให้เป็นได้แค่เพียง “เมีย” และ “แม่” ของครอบครัวเท่านั้น สิ่งดังกล่าวนี้ทำให้พวกเธอไม่มีศักยภาพในการตัดสินใจเรื่องการใช้ร่างกายของตนเองทั้งในเป้าหมายเพื่อเพศสัมพันธ์หรือเพื่อการสืบพันธุ์ ทั้งนี้เพราะสังคมระบบชายเป็นใหญ่ (système patriarcal) ได้กำหนดให้ร่างกายของผู้หญิงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชายอย่างเดียวเท่านั้น จากความรู้เสริมดังกล่าว ผู้แปลจึงตัดสินใจแปลข้อความดังกล่าวว่า

“นับตั้งแต่ปีค.ศ. 1920 เนลลี รูแซล (Nelly Roussel) นักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีชาวฝรั่งเศสได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้มีการแยกเพศสัมพันธ์เพื่อความรื่นรมย์ออกจากการมีเพศสัมพันธ์เพื่อมีบุตร เธอเรียกร้องให้ผู้หญิง “งดทำลูก” ในช่วงงานฉลอง “วันแม่ลูกดก”...” (หน้า 28)

จะเห็นได้ว่า ความรู้เสริมในสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้แปลสามารถเข้าใจความหมายของคำว่า “la grève des ventres” และสามารถถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทยสู่ผู้อ่านได้ อนึ่งเนื่องจากผู้แปลตระหนักดีว่าการแปลเป็นการถ่ายทอดข้อความจากกลุ่มคนที่อยู่ในวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่กลุ่มคนที่อยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ดังนั้นเพื่อให้ผู้อ่านบทแปลที่อยู่ต่างวัฒนธรรม ต่างสังคมกับผู้อ่านชาวฝรั่งเศสเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ผู้แปลจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อความบางส่วน เพื่อให้ส่วนที่ผู้เขียนละไว้ในต้นฉบับปรากฏสมบูรณ์ขึ้นในบทแปล (แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าผู้แปลจะต้องอธิบายความเสียยียดยาวหรือเปลี่ยนความหมายจากของเดิมเป็นอีกเรื่องหนึ่ง) นอกจากนี้ผู้แปลยังจะต้องอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมลงในภาคผนวกท้ายบทแปล เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลมีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์ดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 “ La révolution des mœurs accompagne la révolution féministe des idées, mais elle n'a rien à voir pour les féministes avec “la révolution sexuelle” pronée par les hommes”. (P. 81)

La révolution sexuelle (การปฏิวัติทางเพศ) มีความหมายแบ่งออกเป็นสองบริบทคือในบริบทของผู้ที่เห็นด้วยกับแนวคิดเฟมินิสต์ “การปฏิวัติทางเพศมีลักษณะเหมือนกับการปฏิวัติทางสังคมอย่างอื่น ๆ คือจะต้องมีการนำรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศในรูปแบบใหม่ที่เน้นความเท่าเทียม ความเสมอภาคระหว่างเพศเข้ามาแทนที่รูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศรูปแบบเก่า ซึ่งตั้งอยู่บนการกดขี่ทางเพศ อันเป็นรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ใช้กดขี่กัน โดยถือเอาเพศเป็นเครื่องแบ่งแยก”¹ ในบริบทของผู้ที่ต่อต้านแนวคิดเฟมินิสต์เห็นว่าการปฏิวัติทางเพศหมายถึงการที่ผู้หญิงลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองให้เป็นเหมือนผู้ชาย เช่นผู้หญิงมีอิสระทางเพศ สามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน สูบบุหรี่ยินเหล้า ตัดผมทรงผู้ชายได้ เป็นต้น

¹ กาญจนา แก้วเทพ, อิทธิศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส, 2535), น. 55.

หลังจากศึกษาหาความรู้เสริมจนเข้าใจแล้ว ผู้แปลจึงสามารถแปลข้อความดังกล่าวดังนี้

“ . . . ดังนั้นการปฏิบัติทางศีลธรรมจึงควบคู่ไปกับการปฏิบัติทางความคิดของกลุ่มเฟมินิสต์ หากได้มีความหมายว่าเป็น “การปฏิบัติทางเพศ” อย่างที่ผู้ชายกล่าวหาไม่” (หน้า 82)

และเพื่อให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจข้อความดังกล่าวได้เท่ากับผู้อ่านชาวฝรั่งเศสที่มีความรู้ด้านนี้ ผู้แปลจึงจำเป็นต้องใส่คำจำกัดและอธิบายเพิ่มเติมไว้ในภาคผนวกที่ส่วนท้ายของ บทแปล